

Editors' note / Od redaktorek

1 Editors' note

Longing can sometimes be a mobilizing and edifying force, but also destructive and degrading for the individual. This bipolarity (expressed in German Romanticism by the antagonism of *Fernweh* vs. *Heimweh*) seems to be a natural reaction to the feeling of deficit manifested in life and the world, for which some kind of 'loss' is always responsible; as a result, longing becomes "penance for the happiness once experienced" (Manuela Gretkowska's *Trans*) or some anticipation and aspiration of this happiness towards its fulfillment. In the face of man's banishment from Paradise and the loss of the original harmony, longing seems to be a fundamental motive for human action in the symbolic dimension. In addition to its eschatological value, longing is the most 'earthly' feeling possible. It is a sign for the lost, for those seeking balance, for those suffering after the loss of a loved one due to separation or death; it is also an indicator for visionaries who go beyond the boundaries of what is possible. The objects of longing can be people, but also situations and places.

The authors of the forthcoming seventh volume of the journal "Transfer. Reception studies" consider longing and the ways of its literary manifestations in two ways, since the principle that organizes the selection of the submitted texts has become the distinction between restorative and reflexive nostalgia. The starting point of the presented analyses is contemporary Polish, German and English literature. An introduction to the issue of longing as an expression of the need to satisfy an experienced loss or an experienced premonition of loss is provided by reflections on the cultural-creative potential of the concept of longing by Joanna ŁAWNIKOWSKA-KOPER and Anna MAJKIEWICZ.

The volume starts with a special reflection on the canon of literature exposing the hidden longing for a (lost) "ordered totality." Referring to various aspects of the long-standing literary studies debate, Jürgen EDER's text *Literarischer Kanon und Political Correctness. Perspektiven eines Konflikts* triggers reflection on the meaning and models of creating a canon which puts literature in order.

The common ground for the articles in Part Two is the presentation of longing for a lost place, which corresponds to the restorative nostalgia described by Boym – hence the title. In her article *Ewige Sehnsucht eines ewigen Fremdlings - Zur Sehnsuchtsproblematik aus deutsch-jüdischer Perspektive* Agnieszka KLIMAS discusses longing for the “eternal stranger” from a German-Jewish perspective. Referring to the centuries-old experience of Jews living in the Diaspora and their longing for community, for their lost homeland and even for legal naturalization, the Opole-based researcher presents the related tensions between Zionism and German-Jewish symbiosis. She makes use of the selected texts by Bertha Badt-Strauss, Margarete Susman and Else Lasker-Schüler which she uses as examples. The issue of longing for the Lost is also discussed by Stephan WOLTING in his article *“The beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins...” - Erinnerungsräume und (Anti-) Heimatkonzeption in Jaroslav Rudiš Roman “Winterbergs letzte Reise”*. He interprets Jaroslav Rudiš’ novel *Winterberg’s Last Journey* in relation to the space of memory that is part of the territory of historic Austria-Hungary and also former Czechoslovakia. The notion of homeland and foreignness is thus redefined. The author discusses the concept of homeland “in miserable times,” and reveals the importance of the relationship between the self and the foreign. The subject of the Habsburg Monarchy also appears in Gabriela JELITTO-PIECHULIK’s article *Sehnsucht nach Menschlichkeit und Aufdeckung der Wahrheit in den auf Galizien bezogenen Reportagen von Martin Pollack*. The author refers to the Austrian writer’s publication. Its key motif is finding traces of the past in order to redefine the Galician myth. On the other hand, the topic of Polish emigration in Switzerland and longing for the lost homeland is raised by Justyna KRAUZE-PIERZ. In her article *“Wo die Idylle am größten ist, gibt es auch Sehnsucht”. Die polnischen Internierten in der Schweiz und deren Sehnsucht nach der Heimat*, the Poznań-based researcher thus revises the notion of a “Swiss idyll,” referring to the following novels: *Das Freudenkind* by Katharina Zimmermann (2003) and *Jeniec i dziewczyna* (1965) by Kornel Filipowicz. The issue of longing also inspired Manuela GRAF in her article *“Ein Land, in dem sich das Süße mit dem Bitteren vermischt.” Irland als Objekt der Sehnsucht in der deutschen Literatur am Beispiel des “Irischen Tagebuchs” von Heinrich Böll* to examine the objects of longing in Heinrich Böll’s *Irish Journal*. The researcher interprets longing as an illustration of the quest to regain originality and authenticity in relation to human existence.

The third part of the volume in question consists of contributions which focus on the authors’ strategies for illustrating reflective longing in contemporary Swiss, German and British literature. In her article *Schreiben im Versuch, “Schönheit” und “Glück herzustellen”: Die Sehnsucht als konstituierendes Element des Erzählens von Urs Widmer* Dorota SOŚNICKA analyzes the Swiss

author's writings (the essay *Das Normale und die Sehnsucht* [Normality and longing], 1972), and the short stories *Liebesbrief für Mary* [Love – a letter for Mary], 1972) in order to demonstrate that longing for a better and brighter world is constitutive in the utopian images of reality created by the writer in question. On the other hand, the topic of “male” longings is examined by Barbara HINDINGER. In her article „*Mein Herz war mir vor Sehnsucht krank und wund*“. *Zum Motiv der männlichen Liebessehnsucht in Friedrich Hebbels Briefen an seine Frau Christine*, she presents the results of a study of Hebbel's hitherto insufficiently researched correspondence with his wife Christina. The descriptions of longing presented in the letters prove the alternative and emotional side of the writer's “masculine” part, but also the 19th century relationship between the sexes which often broke with conventions. A similar approach was used by Marcin PLISZKA in his article on a German writer's short stories (*A Small Landscape with Snow* and *A Sunday Walk*) entitled *Small Longings in the Small Prose of Robert Walser*. Thanks to the reconstruction of the symbolic order (space and movement) the researcher managed to uncover the metaphorization strategies associated with the motif of wandering, vagrancy, and walking. Marcin Pliszka convincingly argues that the state of persistence in reflective longing reaches the status of a basic existential situation in Walser's prose and becomes one of the most essential determinants of human nature. The philosophical viewpoint is also applied by Anna SZYNDLER in her study *Tracking metaphysical longing through the works of Daniel Kehlmann*. Among the numerous references to the views of philosophers of different eras related to the existence of God and questions about the spirituality of modern literature, the author voices a reflection on the attitude of the Austrian bestselling author, representing a postmodern detachment from metaphysics, and from the matters of faith. Szyndler proves the presence of numerous motifs related to God in Kehlmann's prose and attempts to interpret them. The power of influence of the myth of Odysseus and Penelope – viewed through the “filter” of longing – in Polish and English-language literature of the 20th century is examined by Aleksandra BUDREWICZ in the article *Does Penelope Still Long For Odysseus? On contemporary English-language reinterpretations of “The Odyssey”*. Rightly proving the continuous transformation of the character's perception and interpretation, the author also highlights Penelope's manifested independence, her inner strength, and the consequent transformation of the myth into *her story*. Another object of longing is also examined by Joanna WAROŃSKA-GEŚSIARZ in the article *Bruno Winawer on longing. Analysis of selected works*. She discusses the functions of longing and the way it was manifested by Bruno Winawer, who was well-known in the Interwar period, but is somewhat

forgotten today. The author analyses the following plays: *The Plains* (1910), *The Book of Job* (1921), *The Roar of the Former Lion* (1936) and *The Living Load* (also known as *Cargo*, 1938). The interpretation of these works also enabled the author to search for answers to the question of the dominant longings in the life of the playwright himself.

The next part of the volume is devoted to the problem of the space that separates language and silence. Adrian GLEŃ sees such space in the reflections of Herta Müller on the example of her essays. Analyzing the Nobel Prize winner's remarks on the nature of writing, language and silence scattered in three volumes published in Polish so far (*The King Bows and Kills*, 2005; *Hunger und Seide*, 2008; *Always the same snow and always the same uncle*, 2014), he discusses the image of writing against the incompatibility of words and things, which the author experienced. The implied dream of reaching the essence of reality beyond language is also depicted in Tobiasz JANIKOWSKI's article *Die Botin treuen Sinns. Das Sehnsuchtsmotiv in der Musik der deutschen Romantik*. The Krakow-based researcher interprets longing as one of the most representative motifs in literature and music of the first half of the 19th century. The entire spectrum of (also contradictory) emotions and fits of passion were perceived by the Romantic generation as a crack in the self. It allows us to frame longing as an expression of striving for the unattainable or for perfection which exists in the idealized sphere.

The last part of the volume contains two reviews. The first is devoted to a literary studies monograph and the second to a publication in the social sciences (this is an exception to the rule of our periodical). Szymon GĘBUŚ discusses the introductory monograph prepared by Stephan Packard, Andrea Rauscher, Véronique Sina-Jan-Noël, Thon-Lukas R.A. Wilde and Janina Wildfeuer: *Comicanalyse. Eine Einführung* (J. B. Metzler Verlag, Stuttgart 2019). The review by Rusana LIONCHUK *Women and Men in Ukraine. A Step Toward Equality* concerns the interdisciplinary publication by Oksana Yarosh, Nadia Pashkovei and Anna Perepeljuk entitled *Choloviky jak sojuznyky* [Men as Allies] and published (online) in 2022. A review of this study provides Polish readers with a valuable insight into the state of research on equality and the quality of legal and social measures taken for the partnership of men and women in Ukraine just before the outbreak of war in 2022. The volume concludes with a text by Aleksandra JAWORSKA, a presentation and commentary on the statements of Elfriede Jelinek, Julya Rabinowich and Peter Paul Wiplinger – three writers from Austria – on the war in Ukraine.

The present volume is a collection of the diverse contributions of Polish and foreign researchers and scholars of fiction (including music). It seems to confirm the remarkable timeliness and “vivid” presence of the longing “for

the depth” in contemporary literary works. The following words of Miroslav Pawliszyn can be seen as a summary of the reasons for this phenomenon:

Longing is always, in its ultimate dimension, looking at oneself. In people, places and events, past and future, something is “seen” that is not there yet, or already there. There is “a splendor of life” and “something frightening.” If so, then longing, which is not just a fleeting emotion, a tearful renewal of memories, does open a person to the “infinite mystery of being”¹.

We warmly invite you to read the next volume of the journal “Transfer. Reception Studies”.

Joanna Ławnikowska-Koper, Anna Majkiewicz, Aleksandra Budrewicz
Częstochowa–Kraków, December 2022

2 Od redaktorek

Tęsknota bywa siłą mobilizującą i budującą, często jednak niszczącą i degradującą jednostkę. Ta dwubiegunowość (wyrażona w niemieckim romanizmie przez antagonizm *Fernweh* vs. *Heimweh*) zdaje się być reakcją naturalną wobec manifestującego się w życiu i świecie uczucia deficytu, za który odpowiada zawsze jakiś rodzaj ‘utruty’; i tak tęsknota staje się „pokutą, za przeżyte kiedyś szczęście” (Manuela Gretkowska, *Trans*) lub tego szczęścia antycypacją i dążeniem ku jego spełnieniu. Wobec wygnania człowieka z rajy i utraty pierwotnej harmonii, tęsknota jawi się jako zasadniczy motyw ludzkiego działania w wymiarze symbolicznym. Poza wartością eschatologiczną tęsknota jest uczuciem jak najbardziej ‘ziemskim’. Jest kompasem dla zagubionych, dla poszukujących równowagi, dla cierpiących po utracie ukochanej osoby z powodu rozstania lub śmierci; jest też busolą wizjonerów przekraczających granice tego, co możliwe. Przedmiotem tęsknoty mogą być nie tylko osoby, ale również sytuacje i miejsca.

Autorki i autorzy kolejnego już, siódmego, tomu czasopisma „Transfer. Reception Studies” rozpatrują tęsknotę oraz sposoby jej literackich manifestacji dwutorowo, gdyż zasadą porządkującą wybór przedłożonych tekstów stało się rozróżnienie nostalgii restoratywnej od refleksyjnej. Punktem wyjścia prezentowanych analiz jest współczesna literatura polska, niemieckojęzyczna i angielska. Wprowadzenie do problematyki tęsknoty jako wyrazu potrzeby zaspokojenia doświadczonej utraty bądź doświadczonego przeczcucia utraty stanowią rozważania nad kulturotwórczym

¹ Miroslav Pawliszyn, „Tęsknota – blask mego życia. I to, co straszy mnie...”, w *Studia migracyjne. Przegląd Polonijny, Migration Studies – Review of Polish Diaspora* nr 2 (172) (2019): 319-331, <http://www.ejournals.eu/Studia-Migracyjne/10.4467/25444972SMPP.19.026.10852>.

potencjałem pojęcia tęsknoty autorstwa Joanny ŁAWNIKOWSKIEJ-KOPER i Anny MAJKIEWICZ.

Tom otwiera szczególna refleksja poświęcona kanonowi literatury obnażającemu skrywaną tęsknotę za (utraconą) „uporządkowaną całością”. Tekst Jürgena EDERA *Literarischer Kanon und Political Correctness. Perspektiven eines Konflikts*, odwołując się do różnych aspektów trwającej od dawna debaty literaturoznawczej, prowokuje do zastanowienia się nad sensem i modelami tworzenia kanonu „porządkującego” literaturę.

Wspólnym mianownikiem artykułów w części drugiej są implikacje tęsknoty za utraconym miejscem, co odpowiada opisanej przez Boym nostalgii restoratywnej – stąd taki tytuł. Agnieszka KLIMAS (*Ewige Sehnsucht eines ewigen Fremdlings – Zur Sehnsuchtsproblematik aus deutsch-jüdischer Perspektive*) rozważa tęsknotę „wiecznego Obcego” z perspektywy niemiecko-żydowskiej. Odwołując się do wielowiekowego doświadczenia Żydów żyjących w diasporze i ich tęsknoty za wspólnotą, za utraconą ojczyzną, a nawet za legalną naturalizacją, opolska badaczka przedstawia związane z tym napięcia między syjonizmem a symbiozą niemiecko-żydowską na przykładzie wybranych tekstów Berthy Badt-Strauss, Margarete Susman i Else Lasker-Schüler. Zagadnienie tęsknoty za Utraconym porusza również Stephan WOLTING w artykule „*The beautiful landscape of battlefields, cemeteries and ruins... – Erinnerungsraum und (Anti-) Heimatkonzeption in Jaroslav Rudiš Roman „Winterbergs letzte Reise”*”. Dokonując interpretacji powieści *Ostatnia podróż Winterberga* Jaroslava Rudiša, bada on przestrzeń pamięci, jaką stanowi część terytorium historycznych Austro-Węgier i także byłej Czechosłowacji. Pozwala to na poddanie redefinicji pojęcia ojczyzny i obcości, a poprzez zogniskowanie rozważań na koncepcji ojczyzny „w nędznych czasach”, odkryta zostaje waga relacji między tym, co własne, a tym, co obce. Temat Monarchii Habsburskiej pojawia się także u Gabrieli JELITTO-PIECHULIK w rozważaniach zatytułowanych *Sehnsucht nach Menschlichkeit und Aufdeckung der Wahrheit in den auf Galizien bezogenen Reportagen von Martin Pollack*. Autorka odwołuje się w nich do publikacji austriackiego pisarza, którego kluczowym motywem jest odnajdowaniu śladów przeszłości celem redefinicji galicyjskiego mitu. Natomiast temat polskiej emigracji w Szwajcarii i tęsknoty za utraconą ojczyzną porusza Justyna KRAUZE-PIERZ. W artykule zatytułowanym „*Wo die Idylle am größten ist, gibt es auch Sehnsucht*”. *Die polnischen Internierten in der Schweiz und deren Sehnsucht nach der Heimat* poznańska badaczka rewiduje tym samym wyobrażenie o „szwajcarskiej sielance”, odwołując się do powieści *Das Freudenkind* Kathariny Zimmermann (2003) oraz *Jeniec i dziewczyna* (1965) Kornela Filipowicza. Zagadnienie tęsknoty zainspirowało również Manuełę GRAF w artykule „*Ein Land, in dem sich das Süße mit dem Bitteren vermischt.*” *Irland als Objekt der Sehnsucht in*

der deutschen Literatur am Beispiel des „Irischen Tagebuchs“ von Heinrich Böll do przyjrzenia się obiektom tęsknoty w *Dzienniku irlandzkim* Heinricha Bölla. Badaczka interpretuje tęsknotę jako ilustrację dążenia do odzyskania oryginalności i autentyczności w odniesieniu do ludzkiej egzystencji.

Na część trzecią składają się wypowiedzi ogniskujące wokół autorskich strategii ilustrowania tęsknoty refleksyjnej we współczesnej literaturze szwajcarskiej, niemieckiej i brytyjskiej. Dorota SOŚNICKA w artykule *Schreiben im Versuch, „Schönheit“ und „Glück herzustellen“: Die Sehnsucht als konstituierendes Element des Erzählens von Urs Widmer* analizie poddaje piarstwo szwajcarskiego autora (esej *Das Normale und die Sehnsucht* [Normalność i tęsknota], 1972 oraz opowiadania *Liebesbrief für Mary* [Miłość - list dla Mary], 1972), by wykazać, że tęsknota za lepszym i jaśniejszym światem jest konstytutywna w utopijnych obrazach rzeczywistości stworzonych przez omawianego pisarza. Natomiast tematem „męskich” tęsknot zajęła się Barbara HINDINGER. W artykule *„Mein Herz war mir vor Sehnsucht krank und wund“*. *Zum Motiv der männlichen Liebesehnsucht in Friedrich Hebbels Briefen an seine Frau Christine* przedstawiła ona wyniki badań nad słabo dotąd zbadaną korespondencją Hebbla do żony Christiny. Zawarte w listach opisy tęsknoty są nie tylko świadectwem alternatywnej i emocjonalnej strony „męskiej” pisarza, ale też przełamującej konwenans dziewiętnastowiecznej relacji między płciami. Podobnym tropem podąża Marcin PLISZKA, który swoje rozważania nad krótką prozą niemieckiego pisarza (*Mały krajobraz ze śniegiem* i *Niedzielny spacer*) zatytułował *Małe tęsknoty w „małej” prozie Roberta Walsera*. Rekonstrukcja porządku symbolicznego (prze-strzeni i ruchu) pozwoliła badaczowi na odkrycie strategii metaforyzacji związanych z motywem wędrowki, włóczęgi i spaceru. Marcin Pliszka przekonująco dowodzi, że stan trwania w refleksyjnej tęsknocie urasta w prozie Walsera do rangi podstawowej sytuacji egzystencjalnej i staje się jedną z najistotniejszych determinant ludzkiej natury. Optykę filozoficzną zastosowała również Anna SZYNDLER w studium *Tropem metafizycznej tęsknoty przez utwory Daniela Kehlmana*. Spośród licznych odniesień do poglądów filozofów różnych epok na istnienie Boga oraz pytań o duchowość literatury współczesnej wyłania się wyrazista teza dotycząca stosunku austriackiego autora bestsellerów, reprezentującego postmodernistyczny dystans do metafizyki oraz spraw wiary. Badaczka udowadnia obecność w prozie Kehlmana licznych motywów związanych z Bogiem i podejmuje próbę ich odczytania. Siłę oddziaływania mitu Odyseusza i Penelopy – oglądaną przez „filtr” tęsknoty – w literaturze polskiej i anglojęzycznej XX wieku bada natomiast Aleksandra BUDREWICZ w artykule *Czy Penelopa wciąż tęskni? O współczesnych anglojęzycznych reinterpretacjach Odysei*. Słusznie dowodząc ciągłej transformacji postrzegania i interpretowania bohaterki, uwypukla

jednocześnie manifestowaną niezależność Penelopy, jej wewnętrzną siłę, a w konsekwencji przeobrażenie się mitu w *her story*. Śladem tęsknoty podąża również Joanna WAROŃSKA-GĘSIARZ w artykule *Bruno Winawer o tęsknocie. Analiza wybranych utworów*. Omawiając funkcje tęsknoty i sposób jej manifestowania przez twórcę znanego w Dwudziestoleciu, a dziś nieco zapomnianego, Brunona Winawera, autorka sięgnęła po teksty jego sztuk: *Niziny* (1910), *Księga Hioba* (1921), *Ryk byłego lwa* (1936) oraz *Żywy ładunek* (odmiana tytułu *Cargo*, 1938). Ich interpretacja umożliwiła jej również poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o dominujące tęsknoty w życiu samego dramaturga.

Kolejna część tomu poświęcona jest refleksji nad przestrzenią wyodrębniającą się między językiem a milczeniem. Adrian GLEŃ dostrzega taką przestrzeń w rozważaniach Herty Müller na przykładzie jej esejów. Analizując uwagi noblistki o naturze pisania, języka i milczenia rozsiane w trzech jak dotąd wydanych po polsku tomach (*Król kłania się i zabija*, 2005; *Głód i jedwab*, 2008; *Nadal ten sam śnieg i nadal ten sam wujek*, 2014), swoją uwagę kieruje ku obrazowi pisania wobec doświadczonej przez autorkę nieprzystawalności słowa do rzeczy. Suponowane marzenie o dotarciu do istoty rzeczywistości poza językiem odnajdujemy również w artykule Tobiasza JANIKOWSKIEGO „*Die Botin treuen Sinns*“. *Das Sehnsuchtsmotiv in der Musik der deutschen Romantik*. Krakowski badacz interpretuje tęsknotę jako jeden z najbardziej reprezentatywnych motywów w literaturze i muzyce pierwszej połowy XIX wieku. Odczuwane przez pokolenie romantyków całe spektrum (również sprzecznych) emocji i afektów zezwala na ujęcie tęsknoty jako wyrazu dążenia do tego, co nieosiągalne, lub do doskonałości pozycjonującej się w sferze wyidealizowanej.

Część ostatnia zawiera dwie recenzje. Pierwsza jest poświęcona pracy literaturoznawczej, a druga publikacji – wyjątkowo – z zakresu nauk społecznych. Szymon GĘBUŚ poddał rzetelnemu omówieniu propedeutyczną monografię opracowaną przez Stephana Packarda, Andree Rauscher, Véronique Sina-Jan-Noël, Thona-Lukasa R.A. Wilde i Janinę Wildfeuer: *Comicanalyse. Eine Einführung* (J. B. Metzler Verlag, Stuttgart 2019). Natomiast druga recenzja autorstwa Rusany LIONCHUK *Kobiety i mężczyźni w Ukrainie. Krok ku równości* dotyczy interdyscyplinarnej publikacji Oksany Yarosh, Nadii Pashkovej i Anny Perepeljuk *Choloviky jak sojuznyky* [Mężczyźni jako sojusznicy] wydanej (online) w 2022r. Recenzja tej pozycji daje polskim czytelnikom cenny wgląd w stan badań nad równością i jakością działań prawnych i społecznych podejmowanych na rzecz partnerstwa kobiet i mężczyzn w Ukrainie tuż przed wybuchem wojny w 2022 roku. Tom kończy tekst Aleksandry JAWORSKIEJ, stanowiący prezentację i komentarz do wypowiedzi

Elfriede Jelinek, Julii Rabinowich i Petera Paula Wiplingera – troje pisarzy z Austrii – na temat wojny w Ukrainie.

Zebrane w niniejszym tomie zróżnicowane problemowo i różnorodne metodologicznie wypowiedzi polskich i zagranicznych badaczek i badaczy literatury pięknej (w tym muzyki) wydają się potwierdzać niezwykle aktualność i „żywą” obecność tęsknienia „do głębi” we współczesnej twórczości literackiej. Za rekapitulującą odpowiedź o przyczyny tego zjawiska można uznać następujące słowa Mirosława Pawliszyna:

Tęsknota jest zawsze w swym ostatecznym wymiarze przypatrywaniem się samemu sobie. W ludziach, miejscach i zdarzeniach, minionych i przyszłych „widziane” jest coś, czego *de facto* nie ma, już, bądź jeszcze. Jest w niej „blask życia” i „to, co straszy”. Jeżeli tak, to tęsknota, która nie jest tylko chwilowym wzruszeniem, łzawym odnawianiem wspomnień, faktycznie otwiera człowieka na ‘nieskończoną tajemnicę bytu’.²

Serdecznie zapraszamy do lektury kolejnego tomu czasopisma „Transfer. Reception Studies”.

Joanna Ławnikowska-Koper, Anna Majkiewicz, Aleksandra Budrewicz
Częstochowa–Kraków, grudzień 2022

² Mirosław Pawliszyn, „Tęsknota – blask mego życia. I to, co straszy mnie...”, w *Studia migracyjne. Przegląd Polonijny, Migration Studies – Review of Polish Diaspora* nr 2 (172) (2019): 319-331, <http://www.ejournals.eu/Studia-Migracyjne/10.4467/25444972SMPP.19.026.10852>.